

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

Ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα

ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

Ὅσον ἔστι περὶ θεῶν ἢ περὶ ἀθανάτων ἡρώων
βουλευσάτω ἢ περὶ πολιτικῶν καὶ ἀσθεῶν καὶ
τῶν αὐτῶν ἐπιπέμων. (Πλάτ. Πράξις).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1884

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Δύο διδάσκαλοι τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους
(Πατριαρχ.) Σχολῆς.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ καὶ ΝΡΥΣΑΝΘΟΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ.

—

1.

Ἀντώνιος Βυζάντιος.

Ὁ Ἀντώνιος ἦν Βυζάντιος τὴν πατρίδα, ἐγεννήθη δὲ περὶ τὰ τέλη τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος, ἠκροάσατο τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει διδασκάλους, ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ, διδάσκοντος Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου, τὴν δὲ Λατινίδα παρὰ Νικολάῳ τῷ Μαυροκορδάτῳ, ὡς ἐν ἰδιοχείρῳ αὐτοῦ ἀποσημειώσει μνημονεύει ἔχουσαν οὕτω·

«Ἰδιόχειρε ἀποσημειώσεις τοῦ αὐτοῦ [Ἀντωνίου]

αψγ'. ἔτει φευρουαρίου ιζ'. ἠρξάμεθα τῆς ῥητορικῆς τέχνης, ἐπὶ Ἰακώβου διδ(ασκάλου).

καὶ αψδ'. ἔτει φευρουαρίου ιη'. θεοῦ συναιρουμένου πέρας ἐπιθέμεθα. Ἰστέον μέντοι, ὅτι ἀπὸ Ἰουλίου 1ης μέχρι κ'ης τοῦ οκτωβρίου ἐκεχειρίας εἶχομεν καὶ παύλαν τοῦ ἀναγινώσκειν διὰ τὴν τότε τοῦ δήμου πρὸς τὸν κρατοῦντα ἀνταρσίαν» εἰς τὸ τέλος τοῦ περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνήματος τοῦ Κορυδαλ(έως)

» Τῇ παναθλειουργῷ Τριάδι δόξα ἔστω

» κράτος ἅμα τε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

» δῶρον προνοίας, καὶ πόνος Ἀντωνίου.

Ἐν ἔτει αψε'. Πυανεψιῶνος τὴν πρώτην δεκάδα παραλλάξαντες.

» Ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν ὦν ἀνέγνω ὁ αὐτὸς λατινικῶν βιβλίων.

† αψθ' ἔτει φευρουαρίου ιγ'. ἄρχισα τὴν λατινικὴν παρὰ τῷ ἐνδοξωτάτῳ, καὶ σοφοτάτῳ μεγάλῳ ἐρμηνεῖ τῆς κραταιᾶς βασιλείας, κυριῶ Νικολάῳ Μαυροκορδάτῳ, καὶ μεγάλῳ λογοθέτῃ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἀντώνιος.»

(ΤΟΜ. Ζ')

Ἐκ τῶν ἄνω ἰδιοχειρῶν ἀποσημειώσεων αὐτοῦ δὲν φαίνεται μοι ἀκριβῆς ἡ χρονολογία ὅτι ἀπὸ τοῦ 1703 ἦν διδάσκαλος τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς ὁ Ἀντώνιος, ὅτε προσεφώνησε τὸν πατριάρχην Γαβριήλ γ'. τὸν ἀπὸ Χαλκηδόνος, διότι καὶ ἐν τῷ δημοσιευμένῳ τεμαχίῳ τῆς προφωνήσεως αὐτῆς ἐν ᾧ λέγει «..... κοινὸν ἡμῖν προὔθηκε πρυτανεῖον τῶν λόγων καθηγητᾶς ἡμῖν τοὺς μηδένα πόνον ἀποσειομένους, ὅπως τι ὄφελος προπαιδείας γένοιτο, ἐπιστήσασα»⁽¹⁾ δὲν φαίνεται διδάσκαλος ἀλλὰ μαθητής. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Ἀντώνιος προσεφώνησε τὸν πατριάρχην ἐκ μέρους τῆς σχολῆς ἧς ὀψιαίτερον ἐγένετο διδάσκαλος κατὰ τῷ 1709 ὃν χρόνον τίθησι καὶ ὁ Κωνστάντιος α'. ὁ ἀπὸ Σιναίου, ὡς διδάσκαλος⁽²⁾ ὅμως τῶν γραμματικῶν προϊσταμένου Ἰακώβου Μάνα τοῦ Ἀργείου καὶ οὐχὶ ὡς διάδοχος τούτου ὅτε φαίνεται ὅτι καὶ λογοθέτης γενικοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας προσχειρίσθη, διότι κατὰ τὸ ἔτος 1710 εὕρισκομεν τοῦ Ἀντωνίου ἐπιγράμματα τρία προτασσόμενα τῆς «Δογματικῆς πανοπλίας» Εὐθυμίου τοῦ Ζυγαδηνοῦ τῆς ἐν Τεργοβίστῳ τῷ 1710 ἐκδοθείσης εἰς ἃ ὑπογράφεται «λογοθέτης γενικοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς»⁽³⁾ Φαίνεται δ' ὅτι ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ συμβάντα κατὰ τῷ 1720, διότι ἐν τέλει τοῦ παρατιθεμένου καταλόγου τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀντωνίου ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου σημειοῦται ὅτι ἡ Χρηστοή-

(1) Μανουήλ Γεδεών χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1883. σελ. 115.

(2) Κωνσταντίου α'. τοῦ ἀπὸ Σιναίου συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες (περὶ τῆς βυζαντινῆς πατριαρχ. σχολῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διαπρεψ. καθηγητῶν) Κωνσταντινουπόλεως 1870. σελ. 354. Μνεῖαν ποιεῖται τοῦ Ἀντωνίου ὁ Κωνστάντιος καὶ ἐν τῇ Κωνσταντιᾷ παλαιᾷ τε καὶ νεωτέρᾳ ἐκδόσει Βενετίας 1820. σελ. 112—3 σημ. α'. καὶ ἐκδοσις Κωνσταντινουπόλεως 1844 σ. 147. καὶ περιοδικὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου κλ. τομ. 6'. σελ. 290.

(3) Μ. Γ. Γεδεών χρονικὰ τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδ. σελ. 145.

θαια κττοῦ ἐσχεδιάσθη τὸν νοέμβριον αψκ' καθ' ὃ ἔτος φαίνεται καὶ ἐτελεύτησεν. Ἀπορρὸν δὲ πῶς ὁ Δημήτριος Προκοπίου ὁ γράψας τὴν ἐπιτετηρημένην ἀπαρίθμησιν τῶν λογίων Ἑλλήνων τὸν ἰούνιον τοῦ 1720 μνημονεύει τοῦτον ὡς τετελευτηκότα.

Ὅσπερ τὰ τοῦ Παρανίκα ὅτι ἠγήσατο τῆς σχολῆς μετὰ Ἰάκωβον τὸν Ἀργεῖον τῷ 1721 δὲν φαίνεται ἀκριβές, ⁽¹⁾ διότι προϊσταμένου Ἰακώβου τοῦ Ἀργεῖου ὁ Ἀντώνιος ἐδίδασκεν ἀναμριβόλως τὰ γραμματικά, διότι ὡς διδάσκαλος τῶν γραμματικῶν μνημονεύεται ἐν τῇ ἐκδοθείσῃ συγγραφῇ αὐτοῦ, ⁽²⁾ μέχρι τοῦ 1720 καθ' ὃ ἔτος φαίνεται ὀκνῶν. Καισάριος δ' ὁ Δαπόντες ταυτίζει τὸν Ἀντώνιον μὲ Σπινδωνὴν τὸν Βυζάντιον μαθητὴν τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων. ⁽³⁾

Δημήτριος δ' ὁ Προκοπίου λέγει τάδε περὶ αὐτοῦ, «Ἀντώνιος Βυζάντιος, διδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, ἀνὴρ ἐλλόγιμος, φιλόπonos, φιλομαθῆς, θαύμων τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν φιλοσοφίαν, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἱεράν θεολογίαν· πολλῆς ἂν εἴη ὠφελείας πρόξενος τοῖς φιλολόγοις τῶν νέων τῇ προόδῳ τοῦ χρόνου εἰ μὴ γε κομιδῇ νέος ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο» ⁽⁴⁾ καὶ ὁ Iken ἐν τῇ Leucotheca καὶ ὁ Βενδότης εἰς τὴν προσθήκην εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Μελετίου Ἀθηνῶν παραφράζουσιν τὴν ἀνωτέρω περικοπὴν Δημητρίου τοῦ Προκοπίου. ⁽⁵⁾ Τῶν μαθητῶν τις τοῦ Ἀντωνίου ἀπήγ-

(1) Παρανίκα Σχεδιάσμα περὶ τῆς ἐν τῷ Ἑλλ. ἔθνει καταστ. τῶν γραμμ. Κωνσταντινουπόλεως 1867. σ. 27.

(2) Ζαθήρα Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον σ. 178.

(3) Καισαρίου Δαπόντε Ἱστορικὸς Κατάλογος Κ. Σάθα Μεσαιων. βιβλιοθήκη τομ. γ'. σ. 190.

(4) Fabricii. Bibliotheca Graeca vol. XI. p. 545. 4° 786. Κ. Σάθα Μεσαιωνικὴ βιβλιοθ. τομ. γ'. σελ. 491.

(5) Βενδότου. Προσθήκη εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Μελετίου Ἀθηνῶν τομ. 4. σελ. 67 καὶ 222 Κ. Iken Leucotheca vol. II. p. 161.

γειλε λόγον εἰς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, ὃν ἀνάξιον λόγου ὄντα παραλείπω· ἐπιγράφεται δὲ «λόγος ἐκφωνηθεὶς εἰς μνημόσυνον τοῦ αὐτοῦ, (Ἄντωνίου)» ἐν αὐτῷ δὲ ἀποκαλεῖ αὐτὸν «μυροθήκην τῶν χαρίτων» «ἐμψυχον ἄγαλμα ἀρετῆς» «παράδεισον στολισμένον» «περικαλλῆ γασόν»·—οὐδεμίαν δὲ μαρτυρίαν περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ παρασίθησιν.

Ἐγράψε δ' ὁ Ἄντωνιος πολλὰ, ὧν ἀπαρίθμησις ὑπάρχει ἐν τινι παρ' ἐμοὶ ἀποκειμένῳ χειρογράφῳ ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθη μόνον ἡ Χρηστοθήεια αὐτοῦ περὶ ἧς τὸ μνημονευθὲν χειρόγραφον λέγει τάδε :

« Χρηστοθήεια συντεθείσα παρὰ τοῦ τιμιωτάτου, καὶ λογιωτάτου, ἀρίστου τε ἐν τε γραμματικῇ, καὶ φιλοσοφίᾳ, καὶ πάσῃ ἄλλῃ παιδείᾳ διδασκάλου τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς Ἄντωνίου τοῦ Βυζαντίου· μετὰ δὲ τὸν ἄνω τίτλον ἔπεται ἐν τῷ χειρογράφῳ τὸ ἐπίγραμμα τόδε :

Τοῦτο λοιπὸν τὸ σύγγραμμα, ἐτοῦτο τὸ βιβλίον,
λέγεται Χρηστοθήεια, καλῶν ἠθῶν σχολεῖον,
ὅτι χρηστότητα ἠθῶν αὐτὸ μᾶς ἐρμηνεύει
ὄλους μεγάλους καὶ μικροὺς ἄριστα συμβουλεύει.

5. Αὐτὸ ἀπ' τὴν λατινικὴν διάλεκτον καὶ στάσιν
ἕνας τὸ ἐμετάφρασεν εἰς τὴν ἀπλὴν μας φράσιν,
Ἐπειτα ὁ Ἄντωνιος σχολῆς τῶν ἐγκυκλίων
τῆς Κωνσταντινουπόλεως διδάσκαλος καλλίων,
ἄλλα αὐτὸς προσθέτωντας, ἄλλα δὲ ἀφαιρῶντας.
10. Ἀκόσμητον καὶ ἀτελὲς τὸ πρῶτον ἀπλοῦν ὄντας
τὸ ἔκαμην ἑλληνικόν, καὶ ὑπεραπαινεῖται,
ὅθεν καὶ παραδίδεται μᾶθημα καὶ ἐξηγεῖται.

« Ἡ νῦν πρῶτον τύποις ἐξεδόθη παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ, Ἐνετίησι αψπ'. » ἡ ἐκδοσις αὕτη μνημονεύεται καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ τέλει τοῦ προμνημονευθέντος χειρογράφου ἀπαρίθμησιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἄντωνίου, προσθέτει δὲ ὅτι συνετάχθη τῷ 1720, καὶ τύποις ἐξεδόθη Ἐνετίησι τῷ 1780. Τὴν ἐκδοσιν ταύτην μνημονεύει

καὶ ὁ Ζαβίρας ὡς ἰδίᾳ τυπωθεῖσαν⁽¹⁾ καὶ πρὸς τούτοις συμπεριληφθεῖσαν ἐν τῇ 6. ἐκδόσει τῆς φιλολογικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Ἰωάννου Παπούσα τυπωθείσης τῷ 1780.⁽²⁾ Ἀμαρτάνει δ' ὁ Κούμας λέγων ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἀηρμήνευσεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν εἰς ὄλους μας γνωστὴν Χρηστοθήειαν⁽³⁾ ὅπερ καὶ ἐν τῇ Χρυσάλλιδι Ἀθηνῶν ἐπαναλαμβάνεται⁽⁴⁾. Ἡ Χρηστοθήεια μεθερμηνευθεῖσα εἰς στίχους ἀπλοῦς ὑπὸ τοῦ Kaisarίου Δαπόντε,⁽⁵⁾ ἐδημοσιεύθη Ἐνετίῃσι τῷ 1770 παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ,⁽⁶⁾ τὴν μεθερμηνεύσιν ἑμὸς ταύτης ὁ Δαπόντες ἐποίησατο ἐκ χειρογράφου ὡς δημοσιευθεῖσάν πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς Χρηστοθήειας. Δανιήλ δ' ὁ Κεραμεὺς μετωχτεύσατο αὐτὴν εἰς στίχους ἰάμβους. Μεθερμηνεύθη δ' ἡ Χρηστοθήεια καὶ σλαβωνισί ἐκδοθεῖσα ἐν Βούδα τῷ 1801.⁽⁷⁾ Μνεΐαν ποιοῦσι τῆς Χρηστοθήειας καὶ ὁ Βενδότης καὶ ὁ Iken.⁽⁸⁾

Ἡ Χρηστοθήεια πρὸς διακόσμησιν ἠθῶν τῶν νέων πάνυ λυσιτελής, ἐκ τῆς λατινίδος μὲν ποτέ εἰς ἀπλήν μετενεχθεῖσα φράσιν, κοσμηθεῖσα δὲ τῷ κάλλει τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτηῖρος καὶ ἐν τινι προσαυξηθεῖσα χάριν τῶν σπουδαίων ὑπὸ τοῦ ἐλλογιμωτάτου καὶ ἐν σπουδαίοις ἀρίστου κυρίου Ἀντωνίου, τοῦ Βυζαντίου. Ἡδὴ ἀκριβῶς διορθωθεῖσαν τὸ πρῶτον τύποις ἐξέδοτο ἀψπη. Ἐνετίῃσιν

(1) Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς, ἡ ἑλληνικὸν θέατρον σελ. 178.

(2) Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς ἡ ἑλληνικὸν θέατρον σελ. 329.

(3) Κούμας ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τομ. ιβ'. σελ. 574.

(4) Χρυσάλλις Ἀθηνῶν τομ. δ'. σ. 575.

(5) Kaisarίου Δαπόντε Ἱστορικὸς Κατάλογος Κ. Σάθα Μεσαιων. βιβλ. τομ. γ'. σελ. 190. Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς σελ. 392.

(6) William Martin Leake Recherche in Greece. London 1814 p. 89. Ζαβίρα. Νέα Ἑλλάς ἡ ἑλληνικὸν θέατρον σ. 392. Βρετοῦ. Κατάλογος Νεοελληνικῆς φιλολογίας μέρ. α'. σ. 90 ἀριθ. 253.

(7) Ἐρμῆς ὁ λόγιος Βιέννης ἔτος 1811. σ. 79. Δημητρακοπούλου. Προσθήκων καὶ διορθώσεως εἰς τὴν νεοελ. φιλ. Κ. Σάθα σ. 97. Ἐκ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ 1780 ἀναμφιβόλως.

(8) Βινδότης. Προσθήκη εἰς τὴν Ἑκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Μελετίου τομ. ι. σ. 67 καὶ 322.—Κ. Iken Leucothea τομ. ε'. p. 161.

1788 παρά Νικολάω Γλυκεῖ. 8^{ον} σ. 52.⁽¹⁾ Αὕτη δ' εἰ καὶ σημειοῦται ἐν τῷ τίτλῳ ὡς πρώτη ἐκδοσις, φαίνεται ὅμως ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι εἶναι ἡ δευτέρα ἐκδοσις. Τὸ πρῶτον ἐξεδόθη τῷ 1792 παρά Νικολάω Γλυκεῖ Ἐνετίησι, σημειοῦται δ' ἐν αὐτῇ «ὅη ἀκριβῶς διαρθωθείσα τὸ πρῶτον τύποις ἐξεδόθη»,⁽²⁾ προσθέτει δ' ὁ Λάμπρος ἐν τῷ 6'. αὐτοῦ καταλόγῳ τῶν σπανίων βιβλίων ὅτι μετετυπώθη τὸ δεύτερον τῷ 1800,⁽³⁾ ἔστι δ' αὕτη ἡ τετάρτη ἐκδοσις. Τὸ πέμπτον ἀνετυπώθη Ἐνετίησι παρά τῷ ἰδίῳ τυπογράφῳ τῷ 1802 ἐν τῇ φιλολογικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Ἀθηναίου Ἰωάννου Πατούσα, προσθέντος ὅτι ἡ ἐγκυκλοπαιδεία «ἠυξήθη ἐν τισιν εἴπερ τὸ πρῶτον, ἅτε δὴ προσετέθη τὸ ἄχρι νῦν ἀνέκδοτον φιλοπόνημα τοῦ κυρίου Ἀντωνίου Βυζαντίου καλούμενον Χρηστοθήθεια πρὸς παραινέσιν ἡθῶν τῶν νέων». ⁽⁴⁾ Τὸ ἕκτον ἀνετυπώθη τῷ 1803 ἐνετίησι παρά Πάνῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων, τὸ ἑβδόμον δὲ τῷ 1804 ἐν τῇ ἀνατυπώσει τῆς φιλολογικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ ἰδίου Ἰωάννου Πατούσα παρά Νικολάῳ τῷ Γλυκεῖ Ἐνετίησι. τὸ ὄγδοον παρά τῷ ἰδίῳ τυπογράφῳ τῷ 1805⁽⁵⁾ τὸ ἕνατον τῷ 1810 παρά τῷ ἰδίῳ τυπογράφῳ Ἐνετίησι. καὶ δέκατον τῷ 1815 Ἐνετίησι παρά τοῦ λογιωτάτου διδασκάλου Δαμασκηνοῦ ἱερομονάχου Παπαῦ Παναγιωτοπούλου.⁽⁶⁾

Ὁ Ζαβίρας μνημονεύει ὅτι ἡ Χρηστοθήθεια τοῦ Βυζαντίου συμ-

(1) Π. Λάμπρου. Κατάλογος 6'. σπανίων βιβλίων σ. 31. ἀρ. 89.

(2) Ἀπόκειται ἀντίτυπον τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις ἔθνικῃ βιβλιοθήκῃ.

(3) Π. Λάμπρου Κατάλογος 6'. σπανίων βιβλίων σελ. 31. ἀρ. 89. σημ.

(4) Βρετοῦ Κατάλογος νεοελληνικῆς μέρ. 6'. σελ. 136—7. ἀρ. 385.

(5) Λάμπρου. Κατάλογος σπανίων βιβλίων 6'. σελ. 31. ἀρ. 89. σημ. καὶ σ. 52. ἀρ. 164. Βρετοῦ Κατάλογος νεοελλ. φιλολογ. μέρ. 6'. σελ. 137. ἀρ. 385, σημ.

(6) Ἄντων. Βυζαντίου χρηστοθήθεια ἐκδ. Καλογερά, Ἀθῆναι 1881. 105. (ἐν Γνώμασι Μονοστίχοις Ἐμμανουὴλ Χρυσολωγᾶ κτλ. ἐν Βενετίᾳ 1815. ἡ Χρηστοθήθεια εὑρεῖται ἐν σελ. 101—158).

περιελήφθη ἐν τοῖς Μύθοις τοῦ Αἰσώπου ἕπερ καὶ ὁ Iken ἀναφέρει. (1) εὐρηται δ' αὕτη ἐν νεωτέραις ἐκδόσεσι τῶν Αἰσωπειῶν Μύθων. Τὰς πρὸ τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως καὶ μετ' αὐτὴν ἐκδόσεις, ἐν αἷς ἡ Χρηστοθήεια συμπεριλαμβάνεται, διὰ τὸ δύσκολον ἔν ἀπαριθμῶ. Ἰδίᾳ δὲ ἡ ἐν τῇ φιλολογικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Ἰωάννου Πατουῦσα ἀγνοῶ, ἐὰν ἀνεδημοσιεῦθη.

Τῆς Χρηστοθήειας Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου ἀπέκειται χειρόγραφον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς, ἐκ τοῦ τίτλου δ' αὐτοῦ φαίνεται ἀντιγραφείσα ἐκ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ αψπ'. ὑπὸ τινος ἱεροδιακόνου Παχωμίου. (2)

Ἄπορον δὲ τί παθὼν ὁ νῦν ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Νικηφόρος Καλογεράς ἀνεδημοσίευσεν τὴν Χρηστοθήειαν τοῦ Βυζαντίου, τὴν τοσάκις ἐνετίησιν ἐκδοθεῖσαν, ἀνάγων τὸν συγγραφέα εἰς τὴν δωδεκάτην ἑκατονταετηρίδα ἢ θετικώτερον ἀκμάσαντα κατὰ τῷ 1000—1100 ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον τὸν δε «Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου συγγραφείως τῆς 16' ἑκατονταετηρίδος Χρηστοθήεια, ἤτοι τρόπος τοῦ ἑλληνοπρεπῶς φέρεσθαι ἐκδιδόμενη χάριν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας μετὰ καὶ εἰς τὴν καθομιλημένην παραφράσεως ὑπὸ Ν. Καλογερά) ἐν Ἀθήναις ἐκ τῶν καταστημάτων Ἀνδρέου Κορομηλά 1881. 16ον α'—15'. 1—108. Τὰ δὲ ἐν σελίδι 6'. λεγόμενα περὶ αὐτοῦ ὅτι καὶ ἕτερον σύγγραμμα Μέλισσα καλούμενον συνεγράφατο ὁ Ἀντώνιος καὶ λοιπὰ εἰσὶ σύγχυσις ὀνομάτων.

Τὴν Χρηστοθήειαν ὁ Ἀντώνιος ἐκ τῆς ἀπλῆς μετωχτεύσατο ἃ μὲν προσθεῖς ἃ δὲ ἀφελόμενος, καταγλαίσας δ' ἐκεῖνος τῷ κάλλει τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, καὶ μὲν καὶ κοσμήσας ποικίλῃ τῇ προσθήκῃ τῶν νοημάτων εἰς φῶς ἤγαγε ὅ τινι οἱ ἐντυχόντες τὸν ἄνδρα θαυμαζέτων· τῷ δὲ ὕψει τῆς φράσεως καὶ τῇ τοῦ λόγου ιδέᾳ, καὶ δι' εὐφρήμου γλώττης ὅτι μάλιστα ἀγέτων.

(1) Ζαβίρα. Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον σελ. 178. K. Iken Leucothea B. II. p. 141.

(2) Παπαδοπούλου Κερκμέως, Κατάλογος χειρογράφων τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Σμύρνη 1876, σελ. 31. γερ. Β. 5. 46—2.

Συνεγράφατο δ' ὁ Ἀντωνίος κατά τινα ἐν τέλει χειρογράφου τινος σημείωσιν καὶ τὰδε·

«Συγγραμμά τοῦ αὐτοῦ Γυμνασίου Ἀντωνίου.

Τὸ παρὸν πᾶν ἐπιγραφόμενον Χρηστοθήεια, σχεδιασθὲν ἐν ἔτει αΨη ὁ μηνί νοεμβρίῳ, ὁ καὶ πρῶτον τύποις ἐξεδόθη Ἐνετίησιν 1680 παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

Περὶ φιλίας· οὗ ἡ ἐπιγραφή. Πῶς χρηστέον τοῖς φίλοις, καὶ τοῦτο τυπωθὲν μετὰ τῆς Χρηστοθήειας καὶ περιεχόμενον ἐν τῷ ἐσγᾶτῳ κεφαλαίῳ αὐτῆς.⁽¹⁾

Ἀνθεῶν ὕλης ἠθικῆς εἰς διαφόρους ἠθικὰς ὑποθέσεις συμβαλλούσας ἐσθίους μονωδίας, παννυχίῳ πόνῳ σχεδιασθεῖς.

Ἀνθολογικόν· οὗ μνειάν ποιεῖται εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀνεγνωρισμένων αὐτῷ Ἑλληνικῶν βιβλίων, ἀριθμῷ 18.

Σημειώματα πρὸς τοὺς ἱεροκλήρυκας χρήσιμα.

Φιλοχρηματιστής, ἡ φιλορρήμων, ἤτοι σύνοψις περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν κατὰ τὰ ῥήματα χρόνων, εἰς ἀπλὴν διάλεκτον ἐκτεθεῖσα κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν, ἐκδοθεῖσα ἐν ἔτει αΨη' κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

Περὶ ἐγκλητικῶν, ἐγκληνομένων τε, καὶ συγκλητικῶν πρὸς τὸν αἰτήσαντα, ἔτει αΨα' ἐν μεταγεινιῶνι.⁽²⁾

Περὶ μέτρων, ἔτει αΨθ'.

Κατάλογος τῶν ὧν ἀνέγνω ὁ αὐτὸς Ἑλληνικῶν καὶ Ἰατινικῶν βιβλίων μετ' ἐπικρίσεως ἐκάστου συγγραφέως.

Ἐγκώμια εἰς Πατριάρχας.⁽³⁾

(1) Ὡς ἀνέκδοτον νομίζω ἐξέδωκεν ὁ ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος Ἀθασιάδης τὴν διατριβὴν ταύτην τοῦ Ἀντωνίου ἐν τῷ «Νικηφόρου Καλλίστου Ξανθοπούλου Ἑρμηνεία εἰς τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς Ὀκταήχου κτλ. ἐν Ἱεροσολύμοις 1863. σ. να'—νε'. (Γεδεῶν Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας σ. 147.).

(2) Τῆς διατριβῆς ταύτης ἀπόκειται ἀντίγραφον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, γραφὲν ὁμῶς τῷ 1708 (Γεδεῶν Χρονικὰ τῆς Πατριαρχ. ἀκαδημίας, σελ. 147. σημ.)

(3) Ἐκ τῶν ἐγκωμίων τούτων ἐν ὅπερ κατὰ Γεδεῶν ἐστὶ προσφώνη-

Ἐπιστολάς.»

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Βυζαντίου τρεῖς περιλαμβάνονται ἐν τῷ προμνημονευθέντι ἀνεκδότῳ χειρογράφῳ ἢ μὲν πρὸς Κωνσταντῖνον Πρωταποστολάριον, ἢ δὲ πρὸς Κωνσταντῖνον Σοῦτζον καὶ ἢ τρίτη ἀνωνόμως ἑτέρα δ' ἐπιστελλομένη πρὸς Χρῦσανθον τὸν Νοτράν (Ἀντωνίος γραμματικός) τὸν Μάρτιον τοῦ 1707 ἀπόκειται ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίῳ τοῦ Παναγίου Τάφου.⁽¹⁾

Πρὸς τούτοις τοῦ Βυζαντίου ἀπόκεινται καὶ τὰ ἐξῆς δύο χειρόγραφα συγγράμματα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Παλαιᾷ Φωκαίᾳ σχολῆς.

Θέματα εἰς τὴν γραμματικὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων συντεθέντα παρὰ τοῦ ἐντιμωτάτου, λογιωτάτου, ἀρίστου τε ἐν τε γραμματικῇ καὶ φιλοσοφίᾳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ παιδείᾳ διδασκάλου τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς κυρίου Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου.

Ἐπιστολιμαία γραμματικὴ διατριβὴ πρὸς τινα αὐτοῦ φίλον,⁽²⁾ τὰ δύο ταῦτα καὶ ὁ Γεδεὼν μνημονεύει ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς Πατριαρχ. ἀκαδημίας.⁽³⁾

2.

Χρῦσανθος ὁ Λιτωλός.

Χρῦσανθος ἱερομόναχος ὁ Λιτωλός ἦν ἀδελφός Κοσμά τοῦ Νεομάρτυρος, κατήγετο δ' ἐκ χωρίου Ταξιάρχης, τοῦ Ἀποκούρου τῆς ἐπαρχίας Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, ἐπωνομάζετο δὲ Ἐσωχωρίτης, ἐκ σημειώματός τινος τοῦ μητροπολίτου Παροναξίας Νεοφύτου Λα-

σις, εἶναι γνωστὸν τῷ Γαβριὴλ γ'. τῷ ἀπὸ Χαλκηδόνος ἔπειρ προσεφώνησε τῷ 1705 καὶ οὗτινος τεμάχιον ἐδημοσίευσεν ὑποσχόμενος τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ ὀλοκλήρου (χρονικά τῆς Πατριαρχ. ἀκαδημίας σελ. 115—6, καὶ σημ. 6'. σελ. 115).

(1) Σάββα Μεσσιων. βιβλιοθ. τομ. γ'. σελ. 521.

(2) Παπαδοπούλου Κεραμείως, ἐκθεσις Ἑλλ. χειρογρ. βιβλιοθ. Παλ. Φωκαίας σελ. 3. χειρ. 1. δ'. καὶ ζ'. καὶ σελ. 6. χειρ. 16'. 6'.

(3) Χρονικά τῆς Πατριαρχ. ἀκαδημίας σελ. 117 σημ.

χοδάρη μανθάνομεν ὅτι κ. κ. . . . ὁ Χρῦσανθος ἐμαθήτευσε καὶ πρό-
 τερον εἰς Ἰωάννινα παρὰ τῷ διδασκάλῳ Μπαλάνῳ· ὕστερον ἀπῆλ-
 theoretical θεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ ἐμαθήτευσεν εἰς τὸν Θωρόθειον τὸν
 ἐκ Μιτυλήνης, καὶ τέλος τῇ ἀδείᾳ τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου Δωρο-
 θεοῦ ἀπῆλθεν εἰς Κέρκυραν χάριν τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων
 παρὰ τῷ σοφωτάτῳ Νικηφόρῳ τῷ Θεοτόκῃ. Τέλος ἐπιστρέψας εἰς
 βασιλεύουσαν πρῶτον μὲν ἔγεινε διδάσκαλος τοῦ μακαρίτου μέγα
 διερμηνέως τῆς κραταιᾶς βασιλείας Νικολάου Σούτζου, καὶ ἐδί-
 δάξε τὸν υἱὸν τοῦ αὐτοῦ Νικολάου Γεώργιον. Ἐπὶ δὲ τῆς πρώτης
 Πατριαρχείας τοῦ αἰοιδίμου κὺρ Σαμουήλ ἔγεινε διδάσκαλος τῶν
 ἐλληνικῶν μαθημάτων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κοινῆς σχολῆς
 ἐν ἔτει αψογ'. [ὁ Γεδεὼν λέγει ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Μελετίου τοῦ
 ἀπὸ Λαρίσσης διορίσθη σχολάρχης καὶ διδάσκαλος τῶν φιλοσοφι-
 κῶν διὰ συνοδικοῦ γράμματος τῷ 1769 τὴν 1ην Μαρτίου].⁽¹⁾ Διὰ
 τὰς καιρικὰς ἀταξίας καὶ φόβους τῶν τότε πολέμων λάθρα φυγὼν
 ἀπὸ βασιλεύουσαν ἦλθεν εἰς Ναξίαν καὶ ἄρχισε πρῶτον νὰ διδά-
 σκη τὴν Γραμμικὴν τέχνην, ὕστερον δὲ τῇ προτροπῇ τοῦ διερ-
 μηνέως τῆς ἄσπρης θαλάσσης, ἔπειτα δ' αὐθέντου τῆς Οὐγγρο-
 βλαχίας κυρίου Νικολάου Πέτρου Μαυρογένους, τοῦ ἐκ τῆς νήσου
 Πάρου, ἐσύστησεν ἐλληνικὸν σχολεῖον εἰς τὴν Ναξίαν, σπουδῇ
 μὲν Νικολάου Μαυρομαμάτου, δαπάνῃ δὲ τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν,
 τῇ προτροπῇ δὲ τοῦ μακαρίου αὐθέντου οὗς Κύριος κατατάξει ἐν
 χώρα τῶν δικαίων.» Ἐκ ταύτης τῆς συντόμου, προστίθησιν ὁ
 αἰοιδίμος Σοφοκλῆς Κ. ὁ ἐξ Οἰκονόμου, ἀλλὰ πολλῶν περιεκτικῆς
 σημειώσεως τοῦ μακαρίτου Νεοφύτου μανθάνομεν ἄλλα τε καὶ ὅτι
 ὁ Αἰτωλὸς Χρῦσανθος, ἐδίδαξεν ἐν τῇ κοινῇ τῆς Κωνσταντινουπό-
 λεως σχολῇ τῷ 1773, καὶ οὐχὶ τῷ 1770, ὡς ἔγραψεν ὁ αἰοιδίμος
 Πατριάρχης Κωνσταντίας ὁ α'.⁽²⁾ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως

(1) Χρονικὴ τῆς Πατριαρχικῆς ἀκαδημίας σελ. 176.

(2) Συγγραφεὶς αἱ ἐλάχιστοι. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1866. σελ. 360.
 καὶ σ. 114. Περὶ τῆς Σχεδίασμα, κλ. σελ. 29. Ἔθελαι δὲ Κωνσταντίας
 ὁ ἀπὸ Σινναίου τὸν Χρῦσανθον μεταξὺ τῶν διδασκάλων τῆς ἐκ' ἑκατον-

ἐλληνικῆς Σχολῆς ἐν Νάξῳ, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ διδασκαλίας τοῦ Χρυσάνθου, περὶ ἧς ὁ λόγος Παρανίκας⁽¹⁾ οὐδένα λόγον ἐποίησατο.»⁽²⁾

Λαμπρὰν ποιεῖται μνεῖαν τοῦ ἀνδρὸς Σέργιος ὁ Μαιραιος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ «Χρυσάνθος ἱερομόναχος Αἰτωλὸς, ἀδελφὸς τοῦ αἰοιδίου Κοσμᾶ, ἐπιστήμων πολυμαθὴς· πάντα δὲ ἀπαθούς ὑπὲρ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης τῶν ἀδελφῶν· καὶ ἑαυτὸν ἀπέδωκε τῇ χρείᾳ τῶν ἀδελφῶν· καὶ δὴ σχολεῖον κοινὸν ἐν Νάξῳ συστήσας ἀμισθὶ ἐδίδασκε λογικὰ, ἐπιστημονικὰ, τὸν εὐαγγελικὸν λόγον προθέμενος, δι' οὗ κατεκόσμη τὰ ἥθη, συνίστη τὰ ὀρθὰ δόγματα, ὑπερεκδικῶν τῆς ἀληθείας καὶ ἐκτίλλων τὰ πικρὰ ζιζάνια διὰ πάσης ὁμιλίας.»⁽³⁾ Καισάριος δ' ὁ Δαπόντες ἐν τῷ ἱστορικῷ αὐτοῦ καταλόγῳ ἡμαρτημένως λέγει περὶ αὐτοῦ «Χρυσάνθος ἱερομόναχος, ἀδελφὸς αὐτοῦ τοῦ νεοφανοῦς ἀγίου (Κοσμᾶ), ἐπιστήμων, ζῆ καὶ κρατεῖ τὸ σχολεῖον τῆς Πάρου.»⁽⁴⁾ Διετέλει εἰς ἀλληλογραφίαν μετὰ Σεργίου τοῦ Μακραίου οὗ τεμάχιον ἐπιστολῆς ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Μεσαιωνικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Κ. Σάθα⁽⁵⁾. Ἀπόκεινται δὲ καὶ ἄλλαι τοῦ Μακραίου ἐπιστολαὶ ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίῳ τοῦ Παναγίου Τάφου χρονολογούμεναι,

ταετηρίδος μετὰ Ἰωακείμ τὸν Ἀντιπάριον. (Κωνσταντινίας Παλαιὰ τε καὶ νεωτέρα κλ. Βενετία 1820 σελ. 112—3 σημ. α'. καὶ ἐκδόσις Κωνσταντινουπόλεως 1844 σελ. 147. σημ. Διατριβὴ περὶ τῆς Μεγάλης τοῦ γένους Σχολῆς ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱελλην. Φιλολ. Συλλόγου. Κωνσταντινουπόλις 1864. том. 6'. σελ. 360.

(1) Παρανίκας. Σχεδίασμα κλ. σελ. 173.

(2) Ν. Α. Μαυροκορδάτου Λόγος Νικοσιανῆς καὶ ἐπιστολὴ πρὸς Μητροφάνην τὸν διάκονον. Ἐκδ. Σ. Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Ἐν Βενετίᾳ 1876. σελ. 31—2.

(3) Σεργίου Μακραίου Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Σάθα Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη том. γ'. σελ. 277—8.

(4) Κ. Δαπόντε, ἱστορικὸς Κατάλογος Μεσαιωνικῆ βιβλιοθ. Κ. Σάθα· том. γ'. σ. 124.

(5) Νικολ. Μαυροκ. Λόγος Νικοσιανῆς· σελ. 31.

1775, 1779, 1780, 1783 καὶ εἰς Νάξον ἐπιστελλόμεναι.⁽¹⁾ Καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κοσμάς ἐπέστελλεν αὐτῷ. Μία δὲ τούτου ἐπιστολή τῷ ἀοψθ² εἰς Νάξον ἐπιστελλομένη ἐδημοσιεύθη.⁽²⁾

Προέστη δὲ τῆς ἐν Νάξῳ Σχολῆς μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ συμβάντα τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1873, ἀφῆσας τὴν μικρὰν αὐτοῦ περιουσίαν εἰς τὴν μητρόπολιν Νάξου συνισταμένην ἐκ τριακοσίων γροσίων, ὅπως ἐκ τοῦ τόκου αὐτῶν ἐκπαιδεύονται οὕτω κατ' ἔτος παῖδες, δὲν ἐκτελεῖται ὅμως ἢ τοῦ ἀοιδίου διδασκάλου θελήσει.

Τὴν δὲ βιβλιοθήκην αὐτοῦ ἐκληροδότησεν εἰς τὴν ἐν Νάξῳ σχολὴν⁽³⁾, ἧς ὁ κατάλογος ἔστι κηταγεγραμμένος ἐν τῷ κώδικι τῆς Μητροπόλεως· ἐτάφη δὲ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἔφρσιν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τοῦ μονιδρίου τοῦ ἀγίου Γεωργίου καὶ τῆς σχολῆς καὶ ὁ τάφος τοῦ ἀοιδίου διδασκάλου εὐρηταὶ νῦν παρημελημένος ἀνασκαφεῖς, χρησιμεύων ἤδη εἰς κατοικίαν κονίκλων, τῶν ὁστέων αὐτοῦ παραριφθέντων.— Συγγραφή οὐδεμία ἡμῶν ἔστι γνωστὴ τοῦ Χρυσάνθου εἰμὴ λόγων τινῶν ἐξηγήσεις καὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν, καὶ θεματογραφίαι. Τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ μνημονευόμενα δὲν εὐρίσκονται διότι μεταξὺ τῶν βιβλίων αὐτοῦ, τὰ πλεῖστα διηρπάγησαν.

(Ἐγγραφὸν Χρυσάνθου τοῦ Λιτωλοῦ δι' οὗ κληροδοτεῖ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ πρὸς τὴν Μητρόπολιν Νάξου).

Ἴσον.

Διὰ τῆς παρούσης ἠμολογίας γίνεται δῆλον, ὅτι οἱ ἐπίτροποι τῆς κυρίως μητροπόλεως οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι, ἔλαβον ἤδη δανειακῶς διὰ χρεῖαν καὶ ἀνάγκην τῆς αὐτῆς μητροπόλεως, δηλαδὴ τὴν οἰκοδομὴν παρὰ τοῦ σοφολογιωτάτου ἀγίου διδασκάλου τῆς ἐν Νάξῳ σχολῆς κυρίου κύρ Χρυσάνθου, γρόσια τὸν ἀριθμὸν τριακόσια λέγω νομ. 300 ἐπὶ συμφωνίᾳ τοιαύτῃ νὰ δίδουν τὸν καθ' ἕκαστον χρόνον τῶν αὐτῶν τριακοσίων γροσίων, γρόσια εἴκοσι

(1) Κ. Σάθρα Μεσσιων. βιβλιοθ. τομ. γ'. σ. οδ'.

(2) Κ. Σάθρα Μεσσιων. βιβλιοθ. τομ. γ'. σελ. 540, 541, 542.

(3) Κ. Σάθρα Νεοελληνικὴ Φιλολογία' σελ. 492.

τέσσαρα λέγω νομ. 24 πρὸς ὀκτώ τὰ ἑκατὸν καθὼς καὶ ἐσυμ-
φώνησαν, τὸ ὅποιον αὐτὸ διάφορον λέγω τὰ 24 γρόσια ὑπόσχον-
ται οἱ ἐπίτροποι τῆς κυρίως μητροπόλεως τόσον οἱ νῦν ἐπιτρο-
πεύοντες ὅσον καὶ οἱ κατὰ καιρὸν γινόμενοι, νὰ τὰ δίδουν εἰς τοὺς
ἐπιτρόπους τῆς σχολῆς διὰ νὰ πληρόνονται δύο πτωχοὶ μαθηταὶ
διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν τοῦ διδασκάλου κύρ Χρυσάνθου, καὶ διὰ
τὸ βεβαίον δείδουν τὸ ἐμβατικίον τῆς κυρίας τριποδιότισσας,⁽¹⁾ καὶ
τοῦ ἁγίου Θαλαλαίου,⁽²⁾ ὅτι οἱ ἐπίτροποι τῆς μητροπόλεως λαμ-
βάνοντες αὐτὰ τὰ ἐμβατήκια νὰ δίδουν τὸ διάφορον εἰς τοὺς ἐπι-
τρόπους τῆς σχολῆς· ὅθεν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἐνυπόγραφον, τῇ
ὑπογραφῇ καὶ βεβαιώσει τοῦ Πανιερωτέτου μητροπολίτου Παρο-
ναξίας κύρ νεοφύτου, καὶ μαρτυρίᾳ τῶν εὐγενευτάτων ἐπιτρόπων
καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τους.

αψπε΄. Σεπτεμβρίου 0'.

Παροναξίας νεόφυτος ὑποβεβαιοὶ καὶ ὑπόσχεται, καὶ μαρτυρεῖ
γράψας τὸ παρὸν.

Ἄνδρόνικος πραδούνας βεβαιόνω ὡς ἐπίτροπος τῆς μητροπό-
λεως, ὑπόσχομαι.

Σπυρίδων κορριάτης ἐπίτροπος τῆς μητροπόλεως, βεβαιόνω.

Μιχαὴλ νταμιράλης ἐπίτροπος τῆς μητροπόλεως, βεβαιόνω.

Παροναξίας νεόφυτος βεβαιόνω ὅτι ἴσον ἐστί.

Ἱερόθεος ἱεροδιάκονος τοῦ ἁγίου παροναξίας ἀντέγραψα τὰ πα-
ρόντα ἐκ τοῦ καθολικοῦ ἀσφαλῶς.⁽³⁾

[Διαθήκη Χρυσάνθου τοῦ Αἰτωλοῦ].

Ἴσον.

Εἰς δόξαν πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἐνὸς καὶ

(1) Ἡ ἐν τῷ χωρίῳ Τρίποδες ἐκκλησία τῆς Παναγίας Τριποδίτισσας, τὸ κτῆμα ὁμῶς τοῦτο δὲν ἀνήκει νῦν εἰς τὴν μητρόπολιν Νάξου.

(2) Ἡ ἐν τῷ χωρίῳ Θαλένης ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Θαλαλαίου.

(3) Ἀρχαῖος κώδιξ μητροπόλεως Παροναξίας· τὰ ἐν τῷ ἐγγράφῳ αὐτῷ ἀπαντώμενα ἁμαρτήματα εἰσὶ βεβαίως τοῦ ἐν τῷ κώδικι τῆς μη-
τροπόλεως ἀντιγράψαντος αὐτό.

μόνου ἀληθινοῦ θεοῦ, τοῦ ποιητοῦ καὶ πλάστου, καὶ δεσπότου τῶν ἀπάντων

† "Ὅσα εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἀναφέρεται, καὶ δογματίζεται τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς, καὶ μητρὸς πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν βέβαιός εἰμι, καὶ ἐλπίζω εἰς αὐτὸν τὸν ἐν Τριάδι δοξαζόμενον Θεὸν, ὅτι ἄνωθεν καὶ ἐξαρχῆς καὶ ἐξ ἀπαλῆς μου τῆς ἡλικίας στερεός εἰμι, καὶ ἀμετακίνητος. Εἰς ὅσα φρονεῖ καὶ δοξάζει βεβαιούμενος, α'. μὲν παρὰ τῶν θείων καὶ θεοπνεύστων γραφῶν, τῶν τε ἀγίων προφητῶν, καὶ τῶν Ἀποστόλων β'. δὲ παρὰ τῶν ἀγίων οἰκουμενικῶν ἐπτὰ συνόδων, καὶ γ'. παρὰ τῶν θεοσόφων ἐξηγήσεων καὶ ἐρμηνειῶν αὐτῶν τῶν θείων γραφῶν, τῶν ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων καὶ μέγρι τοῦ νῦν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ὁσίων, καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν διαλαμψάντων· τούτοις, ὡς εἰς τὴν ἀρχὴν ἔφην, ὅσον εἰς τὴν ὀρθόδοξίαν ἀναφέρεται, ἀκλιπῶς τε καὶ ἀμετατρέπτως διέμεινα, καὶ λόγῳ καὶ διανοίᾳ, καὶ ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως τῆς ἀγίας καὶ καθολικῆς ἡμῶν ἐκκλησίας διακείμεαι μέχρι καὶ ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς, καὶ οὔτε εἰς λατινικὸν δόγμα, οὔτε εἰς λουτερανικὸν, καὶ καλδινικὸν διεφθαρμένον τε καὶ ἐναντίον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐξέκλινα πώποτε· τὰ δὲ κατὰ τὸν βίον, καὶ τὴν διαγωγὴν, Θεὸς οἶδεν, ὁ τὰ πάντα εἰδώς, καὶ οἱ πνευματικῶς μοι προσομιλήσαντες, καὶ διορθωσάμενοι, εἰμή τι τῶν εἰς μνήμην μὴ ἐλθόντων διέλαθεν, ἢ ἐξ ἄλλης τινος περιστάσεως· νῦν δὲ παρακαλῶ πάντας τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ὁμοπίστους χριστιανοὺς συγγνώμην δοῦναί μοι, ἦν καὶ αὐτὸς πᾶσιν, ἐξ ὅλης μου τῆς ψυχῆς, καὶ καρδίας δίδωμι, παρακαλῶν εὐχεσθαι πάντας ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ ἐξιλεοῦσθαι τὸ θεῖον ὑπὲρ τῶν πολλῶν καὶ ἀριθμῆτων μου ἀμαρτιῶν ἀληθῶς γὰρ καὶ βεβαίως ὁμολογῶ, ὅτι οὐδὲν ἀγαθὸν ἐνώπιον αὐτοῦ πεποίηκα, μηδὲ ἔργον μοναχικῆς πολιτείας· μοναχὸς λογιζόμενος τί ἐτέλεσα ὁ ταλαίπωρος· ὅσον δ' εἰς συνομιλίαν ἀδελφῶν καὶ ἐσκανδαλίσθην ὑπ' αὐτῶν, διὰ περιστάσεις τινὰς, ἅς τινὰς ὁ Θεὸς μόνον οἶδεν νῦν δὲ καὶ τούτους ἀρῆμι ἐξ ὅλης μου τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας, εἰ τι κατ' ἐμοῦ ἐπλη-

μέλησαν, καὶ οὗτοι ὡσαύτως ἀριέτωσάν μοι εἰς τι κατ' αὐτῶν ἐπλημμέλησα, καὶ πληρωθήτω ὁ τοῦ Χριστοῦ λόγος ὀριζομένου, καὶ λέγοντος, ἄρατε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν· ταῦτα, ὡς ἐδυνήθην κατὰ τὸ παρὸν ἔγραψα, ἐρρωμένως τῷ νῶ, καὶ τῇ διανοίᾳ, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων· περὶ δὲ τῶν ὅσα δεῖ μετὰ θάνατόν μου γενέσθαι, ἀκολουθίας δηλ. τὰς νομιζομένας, καὶ λειτουργίας, καὶ ὅσα τοῖς ἐπερχομένοις βοηθεῖν δύναται, καγὼ ἔγραψα ἐν ἄλλῳ χάρτῃ· καὶ διὰ ζώσης φωνῆς παρὰδῶσω, καὶ οἱ χριστιανοὶ ἀφ' ἑαυτῶν οἶδασι· προσέτι εὐρίσκονται μοι καὶ ἐξηγήσεις διαφόρων λόγων, καὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν, καὶ θεματογραφίαι καὶ ἐννεμήκοντα βιβλία, ὧν τὸν κατάλογον ἐγχειρίζω τοῖς ἐπιτρόποις τοῦ σχολείου τοῦ ἐν τῇ Ναξίᾳ, τὰ ὅποια νὰ ἦναι ἀναφαίρετα, καὶ νὰ ἦναι εἰς χρῆσιν τοῦ αἰεὶ εὐρισκομένου διδασκάλου τοῦ αὐτοῦ σχολείου, καὶ τῶν μαθητῶν· συγγενεῖς μου ὅποιοι ζῶσι, δὲν ἤξεύρω, πλην ὡς πτωχὸς δὲν ἔχω νὰ τοῖς ἀφήσω τίποτε, καὶ ἄς μὲ συγχωρήσουν· ἀφίνω εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον, ὅπου εἶναι τὸ σχολεῖον, εἰς τὸ ὅποιον θέλω καὶ νὰ μὲ θάψωσι, διὰ νὰ μνημονεύωμεν πάντοτε, πεντήκοντα γρόσια· ὅσα ἱμάτια μοὶ εὐρεθῶσι μετὰ θάνατόν μου, νὰ τὰ δίδουν οἱ ἐπίτροποι τοῦ σχολείου εἰς τοὺς πτωχοὺς μαθητάς· ἀψπδ'. Φεβρουαρίου δ'. ὁ ἐν ἱερομονάχοις ἐλάχιστος, διδάσκαλος τῆς Ναξίας, Χρῦσανθος ἐσωχωρίτης, ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ναυπάκτου, καὶ Ἄρτης, τοῦ καλουμένου Ἀποκούρου ἐκ χωρίου Ταξιάρχου.

Ὁ Παροναξίας Νεόφυτος βεβαιοῖ ὅτι ἴσον ἐστὶ τοῦ πρωτοτύπου.⁽¹⁾ Ἐπεταὶ ὁ κατάλογος τῶν βιβλίων τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου ἐπιβεβαιούμενος ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ μητροπολίτου Παροναξίας Νεοφύτου ὃν παραλείπω.

Ἐγγραφον ἐν Σύρῳ κατὰ Μάρτιον 1885.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Γ. ΖΕΡΑΕΝΤΗΣ.

(1) Ἀρχαῖος κώδιξ μητροπόλεως Παροναξίας.